

Caps de la Primera Guerra Carlista a l'Alt i Baix Maestrat: Alcalà de Xivert

Aureli Puig i Escoi, torreblanquí lletraferit, incansable cercador de cobles i expert en indumentària tradicional valenciana reconegut arreu el País Valencià comença en aquestes pàgines una col·laboració que ens portarà pels racons de l'història de les nostres comarques. En aquest cas, Aureli ens oferirà pàgines inèdites del seu pròxim llibre sobre les Guerres Carlismes a les nostres comarques, en el futur, desgranarem amb el seu saber, que ha begut

El nostre Maestrat, de forta tradició realista, fou bressol de nombrosos caps carlistes, que dirigien a l'ingent quantitat de voluntaris que s'aixecaren en defensa dels drets dinàstics del seu rei En Carles. Coneixedors del terreny que trepitjaven i units als seus homes per vincles d'amistat i paisanatge, feren possible que la guerra a les nostres terres, prengué en certs moments aires de victòria, solament truncada per l'infame Conveni de Bergara, que deixaria soles i desamparades a les forces de Cabrera. I és en referència a aquest caps, amb el que encetem aquest apartat, per a coneixença i glòria dels que sapigueren defensar amb el seu valor, el que ells creien drets del seu rei. I tot seguit iniciarem la nostra relació i ho farem amb la població d'Alcalà:

Natural d'aquesta població era Vicent Persiva, fill del seu metge titular, i de mare natural de Torreblanca. Va tenir quatre germans més, i essent de posició acomodada, va estudiar la carrera eclesiàstica; i tal com en aquella època la professió de clergue regular era considerada com un mitjà honorífic de guanyar-se prompte la vida, va prendre els hàbits de l'Ordre de la Mercè en el convent del Puig de Santa Maria. Transcorreguts els primers anys del seu nou estat, el 1808, amb la invasió francesa, i la conseqüent Guerra de la Independència, va ser mobilitzat i obligat a prendre les armes, i havent pres part en diversitat d'accions, fou fet presoner i conduït a França. Allí va estar-se fins que declarada la pau fou alliberat; en tornar va ingressar de nou en el convent del Puig, on poc després se'l va ordenar sacerdot.

Més tard, no satisfet de la seua vida religiosa, i de la subjecció a les regles monàstiques, va deixar els hàbits i fou el primer frare que es va secularitzar en aquella època a València. Es va traslladar a viure fora d'aquesta ciutat en una casa del seu raval, junt al convent de monges de la Trinitat, amb la companyia de l'ex general dels Cartoixans, que havia pres similar decisió.¹

Eren aquelles dates, en què després de proclamada la Constitució, es produí la reacció absolutista i l'aixecament de partides realistes, contràries al nou ordre constitucional. En una d'aquelles faccions militava un germà seu, i en apropar-se a València la partida de Sempere, cap de la revolta insurreccional. Persiva va anar a trobar-se amb ell i unir-se als insurrectes, on fou rebut pel propi Sempere. Va presentar-se en campanya com a capellà de la Cavalleria, i va seguir amb fortuna vària als seus caps en el temps, fins que es produí la invasió de l'exercit francès,

dit dels Cent mil fills de Sant Lluís, - encara que no n'eren tants -, en defensa del rei absolutista Ferran VII, que es trobava aleshores reclòs en l'illa de Sant Ferran a Cadis. Estava unit a Xmbó quan va entrar a Tortosa i portat pel seu caràcter moderat, en la repressió del 23, va salvar la vida a molts dels liberals que eren perseguits.

La facció de Xambó fou reorganitzada, i per les seues qualitats, Persiva fou encarregat d'organitzar la infanteria, nomenant-lo alhora tinent coronel major del regiment de Voluntaris de Tortosa. Els realistes a l'ombra de l'exèrcit francès del duc d'Angulema anaren conquerint les places que encara quedaven en poder de les tropes del govern constitucional. Persiva estigué destinat en el bloqueig de Peníscola, fins que l'alliberament de Ferran VII i la seua restitució a Madrid, va acabar de consolidar la reacció absolutista, i vèncer la resistència dels llocs que encara restaven en poder dels constitucionals.

En acabar-se la contesa i producte de la influència i protecció que gaudia d'estaments superiors, va obtenir una canongia de l'església de Tortosa, aconseguint més tard la secretaria del seu capítol catedralici. En arribar l'any 1833, a la ciutat de Tortosa, bullia el germen de la revolució carlista, i és aleshores quan conegué a Cabrera. Producte d'una conspiració, per ordre del Capità General de Catalunya, el general Mina, fou desterrat a Cartagena, però Persiva no estava disposat a complir l'ordre, i més sabedor que la ciutat es distingia pel seu accentuat liberalisme, el que suposava un perill per a una persona com ell titllada de carlista. Als pocs dies ingressava en la facció.

Es va presentar a Cabrera, que el va rebre amb satisfacció, i a pesar de la seua preparació tant intel·lectual com militar de què era posseïdor, possiblement per gelosia, el va destinar a Xelva, per a organitzar la naixent facció que convenia fomentar. Complida la seua tasca amb satisfacció fou substituït per Tallada, i cridat de nou per Cabrera, el nomenà president d'un consell militar permanent, que es va formar a Morella. No sentint-se a gust amb el seu càrrec inquisitorial es va incorporar a la facció de Forcadell, però desavinences amb aquest, motivaren el separar-se i romandre alguns mesos en l'obscuritat. La vinguda del rei En Carles, el va fer despertar de la seua letargia, i Cabrera no corresponent als mèrits de Persiva, el va nomenar Cap d'Estat Major del brigadier la Cova. Aprofitant l'ocasió de trobar-se prop d'Alcalà, volgué fer una visita a la seua família, i en especial a la seua mare; però trobant-se aquesta estiuant en la pròxima

en les fonts de les veus del poble i que ens oferirà un raig de llum sobre aspectes oblidats de les nostres costums i tradicions. Però això serà mes endavant. Ara gaudim de l'història del protagonistes de la Primera Guerra Carlista, que apareixeran a les nostres pàgines ordenats segons el poble al que pertanyien. Per això comencem avui amb Alcalà de Xivert i els seus Protagonistes de les Guerres Carlismes.

pedania de la platja d'Alcossebre, deixant en Alcalà la seua escorta, i tan sol acompanyat per un ordenança, tot confiant que era territori de domini carlista, puix feia temps que no circulaven per aquells entorns forces liberals, es dirigí d'aquesta guisa a visitar a la seua anciana mare, que feia anys que no veia.

Però la providència que tot ho dirigeix havia condemnat a Persiva a un fi desastrós. El famós Roures Valero, capità de la milícia franca de Vinaròs, havent de partir de Castelló a Peníscola, i no trobant vaixell que el transportés, optà per l'arriscada opció de viatjar amb la seua menuda columna, vora mar. Al passar per Alcossebre, va veure en la porta d'una casa, un cavall ensellat, amb un sabre penjat a la gropa. Ben bé va ensumar que es tractava d'un cap facciós, i així inesperadament es feren amb el malaguanyat Persiva, al que intimidaren i obligaren a seguir amb precipitació camí de Peníscola.

Prompte es tingué coneixement del pas de Valero per Alcossebre i de la captura de Persiva. A corre cuita, destacaren des d'Alcalà un escamot de cavalls lleugers, però tot fou inútil, poc temps abans Roures havia entrat a Peníscola amb el seu presoner.

El nostre personatge encausat militarment, fou afusellat per l'esquena. Poc temps tardà Cabrera en substanciar la seua venjança, puix fent conduir 18 nacionals del poble de Jesús i Maria que tenia presoners, manà afusellar-los a la vista de Peníscola, prop de les seues muralles. Així acabà la vida i fets de Persiva, vaedor de suficients mèrits per a escalar posicions en l'exèrcit carlista, però la incomprensió i enveges per la seua capacitat, torceren el seu destí.

Altre fill d'aquesta població, fou Baptista Marsal Martí, que en acabar-se la guerra, i amb el grau de coronel, va alçar partida amb paisans seus, en el període conegut com a Guerra del Groc. La seua zona d'actuació fou el Baix Maestrat, sent dels darrers caps que foren capturats i morts, a ran de la campanya junt al seu company Martorell, sent portat al seu poble d'Alcalà i afusellat davant del portal de la casa de la seua mare.²

**Aureli Puig i Escoi
Mas del Molló**

En la pròxima edició les poblacions d'Ares i Benassal.

¹Emigrado del Maestrazgo. Vida y hechos de los principales cabecillas facciosos de las provincias de Aragón y Valencia. Pàgina, 208.

²Corresponent a un fragment del llibre Les guerres carlistes a l'Alt i Baix Maestrat, a editar per Editorial Onada, del que sóc autor.

SANTORAL

Per Aureli Puig i Escoi, Mas del Molló

Santorals 27 setembre

Sant Cosme i Sant Damià

Se'ls coneix pels Sants Metges. La llegenda conta que arran de la invasió mora, els sants posaren en joc el seu saber en medicina i, que mes que curar quasi ressuscitaven tots els ferits cristians per causa de la guerra. Els moros els van prendre molta quimera i varen proposar matar-los, tan bon punt els trobessin. Una vegada que els perseguïen, els sarraïns estaven a punt d'atrapar-los, però els sants, en arribar al peu d'un cingle, varen esperonar el seu cavall, que va fer un salt tan fort per damunt de la vall, que va saltar fins al cim de la muntanya d'enfront. La petjada que va deixar, en tocar a terra, va quedar marcada, a causa de la forta embranzida, i la gent des d'aleshores coneix aquell abisme pel Salt dels Sants Metges.

Els oficis que exercien la medicina en general, els tenien per patrons, així els veneraven els metges, els cirurgians i els barbers. Fins fa poc, hom distingia dues classes de metges i cirurgians. Els llatins, o siga els qui tenien estudis, i sabien llatí, que a sovint usaven per a lluir la seua saviesa i ensenyança acadèmica, i els romancistes, que exercien la seua feina sense estudis i només amb la pràctica, que segons el dir popular, havien après adreçant i adobant ossos trencats i desviats. Molts barbers eren metges romancistes, i entre altres guariments que practicaven, arrancaven queixals i feien sagnies. Els mostrem una cobla que es la ressò d'aquestes virtuts sanadores dels barbers.

*¿D'on veniu, vós, el meu fill
color de cara mudada?
Mare, vinc de cal barber;
sagnia de mort m'ha dada.
Vinguin metges i barbers,
perquè examinin la dama.
El primer barber que ve
diu que la dama esta mala.*

Els barbers cirurgians, es distingien dels que només afaitaven pels senyals de les seues botigues; els primers penjaven a la llinda de la porta un drap, amb uns senyals pintats, i amés solien tenir un esquelet d'infant. Els barbers que sols afaitaven, tenien penjades bacinets de terrissa o de llantó. En tal dia con hui, els metges no visitaven, i celebraven la seua festa. Només ho feien en casos de gravetat extrema. Puix hi havia la creença que en el dia de hui no es moria cap malalt i estaven baix la protecció dels Sants Metges. També els apotecaris, per associar-se a la festa dels seus companys els metges, servien de franc les medicines que receptaven el dia d'avui.

Com a signe de distinció, les persones de categoria de les societats sis-centistes portaven armes. Els costums i l'etiqueta així ho exigien, de tal manera que les armes variaven segons el rang. Als metges en raó del seu ofici de sanar malalts, no els esqueia portar armes per a ferir i fer mal; d'ací que substituïssin l'espasa per un bastó, com a signe de rang o categoria. Igualment segons la visió d'aleshores, portar ulleres i anar armat, desdeia; així per mes que es necessités, ningú en portava pel carrer. En canvi els metges, tal com no duïen espasa, podien usar ulleres, d'aquesta forma el bastó i les ulleres acabaren per ser accessoris característics dels metges. El refrany ens diu:

*Ulleres i bastó,
senyal de doctor.*

Com una extensió de la festa dels metges, també en feien els estudiants de medicina, que llavors eren qualificats de cigonyes. Es lluiraven a grans entremaliadures, de forma que proveïts de xeringues i bacinets, de mides gegants, oferien administrar els seus serveis a tothom que passava, especialment a les donzelles. Omplien les xeringues amb aigua, i remullaven als viants, enmig de molta bullicia. La recordança dels Sants Metges, se'ns fa present en la cobla que els oferim:

*Sant Cosme i Sant Damià,
gloriosos metges,
al Molinar, no cal anar
que tots són heretges.*

Sexta edició de la Fira de la Caça i la Natura de Atzeneta

**ATZENETA
EL 7 SET**

La Asociación Cultural Fira de la Caça i la Natura de Atzeneta ha organitzat para los próximos días 29 y 30 de septiembre la sexta edición de la Fira de la Caça i la Natura, que se celebrará en el recinto de Les Escoles Velles de la avenida Sant Isidre de la localidad.

En el programa de actos destaca la celebración del III Concurso de Fotografía de la Natura, que tuvo lugar el pasado 15 de septiembre.

El próximo sábado 29, los actos comenzarán a partir de las 12 del mediodía con la inauguración de la muestra, así como de las exposiciones de caza tradicional, micología, taxidermia,

bonsáis, cactus y fósiles, calabazas y frutos de la tierra, plantas medicinales, así como una exhibición de perros de rastro de la Guardia Civil. También se presentarán las fotografías del Concurso de Fotografía de la Natura.

Por la tarde la actividad comenzará a partir de las 17:00 horas, con exhibiciones de caza con perros, matanza tradicional de un cerdo y un cordero, cata de aceite, cata de vino y charlas sobre astronomía.

Al día siguiente, domingo 30, se disputarán carreras de galgos, exhibición de aves rapaces, exhibición de caza de conejo con perro, exhibición de canto del tordo con reclamo y entrega de los diferentes premios.

VI FIRA de la CACA i la NATURA
29 i 30 de Setembre de 2007
Atzeneta del Maestrat

Organitza
Assosiació cultural Fira de la Caça i la Natura
INFORMACIÓ I INSCRIPCIONS
Telf. 964 370034 - 616 482792 - 660 675208

DISABTE 29

12:00h: Inauguració de les diverses exposicions de bats, fósils, bonsáis, objectes antics, cactus, plantes, etc.
17:00h: Exhibició de caça amb gossos modalitat San Huberto.
18:00h: Matanza a l'estil tradicional.
18:30h: Cata d'oli i de vi de la comarca.
19:00h: Xerrada sobre astronomia.
20:00h: Lliurament de premis del concurs de fotografia.
23:00h: Exhibició d'astronomia al camp de futbol.
01:00h: BALL AMB ORQUESTRA AL LOCAL.

DIUMENGE 30

10:00h: Obertura de la fira.
11:00h: Carreres de galgos.
11:15h: Exposició d'una rella de gossos per a la caça del porc senglar.
12:30h: Exhibició d'aus rapinyaires.
17:00h: Exhibició de caça de conill amb gossos.
18:00h: Exhibició de cant de tord amb reclam.
18:30h: Lliurament de premis de les exhibicions de caça amb gossos.

